

ecclesiasticæ curiæ reddi debet. Textus est in cit. c. *Si iudex*. § *Et si notorium*. de *Sentent. excomm.*, in 6.

278. *Vel fuerit deprehensus in habitu clericali?* — Resp. III. Hoc a idem est censendum (nempe, quod captus a iudice sæculari ante cognitionem de clericatu sit reddendus curiæ ecclesiasticæ) si reus ipse ante deprehensionem pro laico publice se non gerens, deprehensus fuit in habitu clericali, tonsuram videlicet et vestes deferens clericales; nam talem debemus clericum (donec constet de contrario) reputari. Ita loquitur Pontifex in cit. c. *Si iudex*. § *Idem esse*. de *Sentent. excomm.*, in 6. Accedit ratio ibidem assignata, tum quia talis existit in possessione clericatus, unde non tenetur hunc probare; sicut et ille, qui in possessione ingenuitatis existit, si dicatur ab alio libertinus, juxta leges civiles non ipse, sed adversarius probandi necessitate constringitur; tum quia justum est, ut quis præsumatur talis, qualis est ille, cujus fert habitum, donec contrarium probetur; prout pluribus exemplificat Pontifex loc. cit.

279. *Vel fuerit deprehensus in habitu clericali?* — Dicitur vero notanter in relato textu, « ante deprehensionem pro laico publice se non gerens. » Nam secus est dicendum, si malefactor ejusmodi ante suam capturam pro laico publice se gerebat; ac pro tali communiter habebatur: talis enim, haud obstante, quod tempore capturæ fuerit repertus in habitu clericali, non est per iudicem sæcularem restituendus iudici ecclesiastico, quousque ipse probet se esse clericum, fidem faciendo de titulo clericali, v. g. exhibitis formati seu litteris episcopalibus de sua ordinatione attestantibus; quamvis interim contra eum quivis processus iudicis sæcularis penitus conquiescere debeat. Textus est in cit. c. *Si iudex*. § *fin. de Sentent. excomm.*, in 6. Et ratio disparitatis inter hunc, et priorem casum est: quia ibi præsumptio stabat pro clericatu, in cujus possessione quis fuerat ob delatum habitum clericalem, ac publice pro laico se non gerendo. Secus in isto posteriori casu, ubi malefactor ante capturam supponitur pro laico publice se gessisse, sicque præsumptio stat adversus ipsum; ac proinde onus probandi clericatum ipsi incumbit: neque enim ad hunc probandum sufficit sola delatio habitus clericalis tempore suæ capturæ; præsumitur enim talem habitum fuisse ab ipso tunc assumptum in fraudem, eo quod antea publice pro laico se gessisset.

280. *Aliæ quæstiones circa privilegium fori clericorum. Remissive.* — Posset hoc loco ulterius quæri, num clericus laicum conveniens coram iudice sæculari, possit ibidem reconveniri? Verum hæc quæstio commodius tractatur, atque resolvitur, tit. IV. de *Mutuis petitionibus*. § 2. Aliæ etiam nonnullæ quæstiones, huc applicabiles, fuerunt resolutæ, tit. præced. § 3 et 4. De immunitate vero rerum ad ecclesias, personasque ecclesiasticas pertinentium, commodius dicitur, l. III, tit. XLIX, de *immunitate ecclesiarum, cæmeterii, et rerum ad eas pertinentium*, in scripto

TITULUS III.

De Libelli Oblatione.

1. *Ratio continuationis rubricarum.* — Merito præsens titulus priori subjungitur; siquidem constituto semel foro competenti, proponitur per actorem petitio iudici, eaque reo in iudicium vocato notificatur; quod fieri solet per *Libelli oblationem*. Etsi enim in iudicio summario, in quo proceditur simpliciter, et de plano, non sit necessaria oblatio libelli, Clem. *Sæpe contingit. de Verb. signif.*; sed sufficiat, si actor voce, sive ore tenus proponat petitionem suam: quæ tamen postmodum, ut de ipsa constare valeat, per publicam personam fideliter ac diligenter inferenda est actis publicis, c. *Quoniam, de Probat.*; nihilominus in iudicio ordinario, de quo ex professo agitur hoc secundo libro *Decretalium*, prorsus necesse est, ut intentio actoris proponatur scriptis, sive per libelli oblationem, prout patet ex cap. I. h. t. Hinc sit

§ I.

DE NATURA LIBELLI, VARIISQUE IPSUM CONCERNENTIBUS.

2. *Libellus, quid?* — Quæritur I. Quid sit libellus, quibusque partibus constet? Resp. I. *Libellus* est brevis scriptura, claram continens intentionem actoris, sive accusatoris. Ita Abbas ad rubricam h. t. n. 1. estque in re communis.

3. *Debet dari in scriptis. Et primo iudici, ac postea per hunc reo.* — Dicitur primo, « scriptura: » quia, ut n. 1 dictum, libellus

§ I. DE NATURA LIBELLI, VARIISQUE IPSUM CONCERNENTIBUS.

in scriptis dari debet, cap. I. h. t. Et quidem primitus iudici libellus offerendus est, arg. cit. cap. I. ibi: « Synodo porrigere: » ac deinde per iudicem debet transmitti reo, ut ipsemet reus spatio viginti dierum deliberare possit, an cedendum sibi sit, vel iudicio contendendum. Auth. *Offeratur. C. de Litis contestat. et can. Inducæ. § Offeratur*. 3. q. 3.

4. *Ac debet esse brevis.* — Et additur, « brevis. » Nam ejusmodi scriptura debet esse brevis (hac enim de causa diminutive dicitur *Libellus*) ac proinde libellorum dictatoribus cavendum, ne verbosis utantur assertionibus, neve inutilia, et ad intentionem actoris non pertinentia immisceant, aut semel perorata superflue repetere gestiant, l. *Ampliohem. § In refutatoriis. c. de Appellat.*

5. *Et claram continere intentionem actoris; et cur?* — Dicitur ulterius « claram continens intentionem actoris. » Siquidem libellus debet esse clarus et perspicuus, simulque certus, sive super re certa propositus: ita videlicet, ut reus rite valeat intelligere, quid, quale, quantum, et ex quo titulo petatur; sicque deliberare possit, an sibi cedendum sit, necne, atque insuper iudex, causa rite discussa, conformem libello sententiam ferre queat. Hinc in cap. II, h. t. reprobat libellus actoris, repetentis terram a reo plures terras possidente, et non specificantis terram illam, quam repetebat: quia hujusmodi libellus, utpote generaliter conceptus, erat obscurus, atque æquivocus.

6. *Redditur quinque modis obscurus.* — Addit Gailus, l. I. *Pract. observat.* 62. n. 3. libellum quinque modis reddi obscurum; videlicet, ratione æquivocationis, generalitatis, locutionis non coarctatæ, vel alternativæ, ac infinitatis; quamvis, quod attinet ad alternativam, hoc dictum nonnullas patitur limitationes, de quibus agit Vallensis h. t. n. 4. et Gailus cit. observat. 62. n. 4. et seqq. Sic enim tenet libellus alternativus, quando agitur ex l. 2. c. de *Rescindend. vendit.*; nam venditor læsus ultra dimidium pretium, debet in libello concludere, ut vel emptor suppleat justum pretium, vel restituat rem emptam, per textum ibidem: et si alterum præcise petat, succumbit. c. *Cum dilecti*. 3. de *Emption. et vendit.* Similiter in actione hypothecaria sustinetur libellus alternativus, ut reus condemnetur vel ad traditionem rei obligatæ, vel ad solvendum debitum, l. *Si fundus hypothecæ. § In vindicatione, ff. de Pignorb.* Tacentur nonnulli alii casus.

7. *Libellus alius civilis, alius criminalis.* — Dicitur tandem « actoris, sive accusatoris. » Nam libellus alius est civilis, sive conventionalis, seu postulationis, qui datur in civilibus causis: in his enim actionem contra alium intentans, sive quidpiam ab eo in iudicio postulans, proprio nomine appellatur actor. Alius vero dicitur libellus criminalis, qui videlicet criminis accusationem continet: nam tunc agens contra alium criminaliter, dicitur accusator.

8. *Solet constare tribus partibus.* — Resp. II. Libellus tribus partibus constare solet, videlicet narratione facti, causa petendi, sive medio concludendi, et ipsa conclusione. Ita Engel h. t. n. 4 cum communi. Imprimis enim præmisso nomine, ac competenti titulo iudicis (hujus quippe nomen exprimi necesse est, ut reo constare valeat, an is sit competens, necne; quamvis necesse non sit, ut ejus nomen proprium exprimat in libello, sed sufficiat eum appellare a suo officio, sive jurisdictione. Pirhing h. t. n. 15), præmisso, inquam, nomine iudicis, oportet narrare factum cum necessariis circumstantiis: deinde addere medium concludendi, sive clausam ipsam petendi aliquid in iudicio: et tandem subungere conclusionem, sive actualem petitionem; prout in progressu amplius declarabitur.

9. *Qualiter sit concipiendus?* — Et hoc totum deservit ad solutionem illius quæstionis: « Qualiter concipiendus sit libellus? » Resp. enim libellum ita concipiendum, ut detur in scriptis, sit brevis, simulque clare explicet intentionem actoris, et constet tribus istis partibus. Unde Glossa, cap. I. h. t. ea omnia, quæ in libello exprimenda sunt, sequentibus versiculis apte complectitur.

Quis, quid, coram quo, quo jure petatur, et a quo Recte compositus quisque libellus habet.

10. *An, et quomodo oporteat in eo exprimere causam petendi?* — Quæritur II. An, et quomodo oporteat in libello exprimere causam petendi, sive medium concludendi? Ubi prænotandum, quid sit actio realis et personalis, quia inter utraque quoad propositum est notabile discrimen. Et quidem

11 et 12. *Actio realis et actio personalis, quid?* — Actio realis ea est, quæ adhæret rei, ipsamque insequitur: adeo, ut in cujuscumque manus res nobis obligata devenerit, ab eodem reposci, et vindicari possit; et si probaverimus rem esse nostram, etiam in

judicio necesse habeat possessor eam nobis restituere. § *Omnium*. instit. *de Actionib.* et l. *Officium*. ff. *de Rei vindicat.* Atque hæc alio nomine appellatur « actio in rem, » item et « rei vindicatio. » Nam « vindicare rem, sive (ut moderni passim loquuntur) vindicare, » idem est, ac rem sibi appropriare, et dicere esse suam; ac per hoc intendere, ut sententia judiciali res illa declaretur esse sua, ejusque dominium sibi applicetur.

« Actio personalis, » seu « actio in personam, » est illa quæ proxime tendit in personam nobis obligatam ex contractu aliquo, vel delicto. Et dicitur, « personalis, » quia, licet hæc actio sit in ordine ad aliquid recuperandum ab adversario quod tibi fieri, vel dari ab eo petis; nihilominus actio illa ita coheret personæ, ut ipsa contra alium, qui rem illam forte definet insitui non possit. Sic, ubi mutuo dedisti Cajo centum florenos, quos ille postea Titio donavit, et tradidit, actio personalis dumtaxat contra Cajum, nulla vero contra Titium tibi competit. Similiter, quando Cajus te damnificavit, incendiando v. g. segetes, aut interficiendo equum tuum, tunc contra ipsum competit tibi actio personalis: habes enim ejus personam ex delicto suo tibi obligatam ad recompensandum damnum illatum. Et idem dicendum in similibus.

13. *In utroque duplex potest distingui causa petendi, proxima et remota.* — Porro in qualibet harum actionum duplex potest distingui causa petendi, proxima videlicet, et remota; sed diversimode. In actione reali enim causa proxima petendi, est dominium: ideo enim potest quis in judicio petere rem aliquam, ad cujuscumque manus devenit, quia est dominus ejus, l. *In rem*. ff. *de Rei vindicat.* ibi: « In rem actio competit ei, qui aut jure gentium, aut jure civili dominium acquisivit. » Causa vero remota in actione reali est factum ex quo causabatur dominium: puta, quia fuit mihi legata, vel vendita, simulque tradita. Econtra in actione personali causa proxima petendi, est obligatio: sive, quia alter sive ex contractu, sive ex delicto, est mihi obligatus: causa remota vero est ipsemet contractus, sive delictum, ratione cujus alterum habeo mihi obligatum. His prænotatis,

14. *In libello debet exprimi causa petendi.* — Resp. I. Omnino necesse est, ut causa petendi, sive medium concludendi in libello exprimatur: cum hoc tamen discrimine, quod

in actione reali sufficiat exprimere causam proximam, petendo videlicet rem ratione domini sibi competentis, et non sit necesse dicere, ex qua causa sive titulo dominium sibi fuerit acquisitum, in actione vero personali teneatur quis exprimere causam remotam, sive titulum, v. g. contractum, ex quo mota fuit obligatio, et non sufficiat exprimere solum causam proximam. Ita Glossa un. in c. *Significantibus*. et Abbas ibid. n. 13, h. t.; Gailus, lib. I, *Pract. observat.* 61; Zoesius h. t. n. 3, Engel et communis.

15. *Alioquin reus non tenetur respondere.* — Prior pars, videlicet in libello exprimendam esse causam petendi, patet ex eo, quia reus conventus debet ex libello ita de statu causæ certior reddi, ut deliberare possit, num cedere, an contendere velit; hoc autem fieri non posset, si causa petendi in libello non exprimeretur. Hinc cap. ult. h. t. dicitur, quod reus non teneatur respondere, si in libello non exprimitur causa petendi, sed possit contra excipere, ac, si iudex nolit admittere hujusmodi exemptionem, ab eo appellare: quia iudex non admittens legitimam exceptionem gravat, sicque potest ab ipso appellari.

16. *Si tamen reus non excipiat, valet iudicium.* — Si tamen reus non exciperet, nec appellaret, valeret iudicium, arg. c. cap. ult. h. t. ubi ad invalidandum acta iudicii, ponderatur et exceptio, et appellatio. Hoc ipsum clarius patet ex c. *Abbate sane*. § *Secus autem. du Sentent. et re iudicat.* in 6, et notat Abbas cap. ult. n. 2, h. t. post Innocentium ibid. istud ulterius probantem ex l. ult. c. *de Annali except.*

17. *In actione reali sufficit exprimere causam petendi remotam: secus, in personali.* — Altera pars, simulque ratio disparitatis, ex eo suadet: quia, cum plures non possint, habere ejusdem rei dominium in solidum c. *Licet. de Probat.* expressa causa proxima in actione reali, hoc est, allegato ab actore dominio, sufficienter reus deliberare potest, num cedere velit, necne. Secus est in actione personali; cum ex pluribus causis possit quis alteri esse obligatus, eidemque quidpiam debere: unde causa remota petendi non expressa in actione personali, semper esset incertum jus agendi, sicque reus nunquam posset deliberare.

18. *De jure canonico non est necessario exprimendum nomen actionis in libello.* — Quæritur III. Utrum etiam nomen actionis sit exprimendum in libello? Resp. negative, præ-

sertim spectato jure canonico. Textus est in c. *Dilecti*. 6, *de Judiciis*. Sufficit enim factum ipsum, rei que veritatem classe proponere, simulque causam petendi, sive medium concludendi, ipsamque conclusionem apte proponere: nam inde qualitas intentatæ actionis sufficienter colligitur, ac demonstratur; ac proinde non est ulterius « subtiliter, cujusmodi actio intentetur, inquirendum, » ut loquitur ibidem Pontifex.

19. *Ac in dubio censetur intentata actio, præ cæteris utilior actori.* — Quod si vero obscurum sit, quæ actio fuerit intentata, iudex ex deductis eam elicere debet, quæ actori præ cæteris erit utilior. Nam in dubio censetur intentatum illud remedium, sive actio illa, quæ melius facto applicari potest, l. *Si quis intentione*. ff. *de Judiciis*. ibi: « Si quis intentione ambigua, vel oratione usus sit, id quod utilius ei est, accipiendum est. » Et hoc præsertim tunc, quando in libello clausulæ salutares adjectæ sunt; ut illa: « Super quibus omnibus peto mihi justitiam administrari omni modo meliori. » Gailus, lib. I, *Pract. observat.* 61, n. 9, et seqq.

20. *An de jure civili, necesse sit, in libello exprimere nomen actionis.* — Dicitur notanter in data n. 18 conclusione, « præsertim spectato jure canonico. » Nam multi volunt, de rigore juris civilis ipsummet actionis nomen esse exprimendum; ut l. *Edita actio*. ff. *de Edendo*. ibi: « Qua quisque actione agere vult, prius eam edere debet, » juncta l. III, C. eod. Verum Glossa in auth. *De exhibendis reis*. § *Sancimus*. collat. 5, §. *Libellum*. notat de consuetudine servari, ut non exprimat nomen actionis: nam ubi reus potest esse certus per rem et causam petendi, videtur id sufficere. Quinimo Zoesius, h. t. n. 4, post Azonem ad tit. cod. *de Edendo*. et Jason cit l. *Edita actio*, n. 2, tradunt, neque de jure civili esse necesse, nomen actionis exprimere: tum quia nihil refert, proprio nomine quid exprimat, an demonstretur per æquipollens, l. *Certum*. ff. *de Rebus credit.*; tum quia in jure canonico si clare decisum habetur, c. *Dilecti. de Judic.*, ac proinde illud etiam de jure civili tenendum videtur, eo quod præsens materia sit dubia, et sub actione edenda commode intelligatur libellus continens petitionem actoris, ac iudici offerendus. In praxi tamen oportet attendere consuetudinem singulorum tribunalium; ut recte notat Jason. cit. n. 2. post Baldum in l. *Majoribus*. C. *Communia utriusque iudicii*.

21. *Etiam secundum canones admittitur actor, exprimens in libello nomen actionis. Et quid, si proposuit actionem ineptam?* — Dices: Etiam de jure canonico necesse est actionem exprimere, juxta cap. 1, *de Mutuis petition.* ibi: « Actione plebani proposita, et responsione facta: » juncto c. *Examinata*. 15. *de Judiciis*, cum similibus, ubi legitur actionem fuisse expressam. Resp. neg. assumptum: quia in priori capitulo per actionem intelligitur petitio plebani, utpote actoris: nam hujus petitio necessario est exprimenda in libello, non item nomen actionis. Ad alterum dicitur, licet non sit necesse secundum canones nomen actionis in libello exprimere tamen ubi actor vult eam proponere, is admittitur: si tamen ineptam actionem proposuisset, succumbit; quamvis refusus adversario expensis de novo possit postea aliam, et aptam actionem proponere, c. *Examinata de Judic.* Glossa in c. *Dilecti*. §. *Actio intentetur*. eod. et concordant dicenda inferius n. 30.

22. *In libello actionum civilium opus est conclusione.* — Quæritur IV. An, et qualiter conclusio in libello sit addenda? Resp. I. hic esse distinguendum inter actiones civiles, et criminales. Et quidem in libello actionum civilium opus est conclusione, exprimendo, quid, et quantum, et quale sit, quod actor petit: alioquin enim reus nesciret, quæ sit, intentio actoris, sicque deliberare non posset, neque iudex conformem libello sententiam ferre. Nam non attenditur in libello, quid, quantum, et quale narretur, sed quantum ex narratis concludatur: quia conclusio libello restringit narrata ad ea, quæ in conclusione exprimuntur: potestque actor, si vult, minori satisfactione contentus esse: licet stante dubio libellus in favorem actoris interpretandus sit. Gailus, lib. I, *Pract. observat.* 61, n. 13; observat. 66, n. 6, et seqq. citans alios.

23. *Secus in actionibus criminalibus.* — Econtra in actionibus criminalibus non est opus conclusione, sed sufficit sola facti narratio absque alia conclusione. Ratio hujus est, quia in criminalibus lex ipsa concludit quæ certam delictis poenam determinat; neque est in potestate accusatoris, aliquid de tali poena remittere, cum hæc vel dependeat a lege communi; vel, si est arbitraria, committatur iudicis arbitrio, sicque frustra exprimeretur ab accusatore. Intellige dummodo poena non sit pecuniaria, cujus pars accusatori veniat